

O GRADNJI ŽUPNE CRKVE U VELOJ LUCI 1846—1848. G.

Alena Fazinić

Vela Luka, najmlađe naselje otoka Korčule, smješteno u slikovitoj uvali njegova zapadnog dijela, nastalo je na prelazu XVIII u XIX stoljeće od male naseobine poljoprivrednika i ribara.

Ovo područje bilo je neprestano obitavano još od predhistorije. To svjedoče brojna arheološka nalazišta u neposrednoj blizini mjesta: Vela Špilja (neolitik), grčki i rimski ostaci u Potirni, Gradini, Bradatu i dr. te srednjovjekovne crkvice i kašteli korčulanskog plemstva koji se mogu datirati od XV stoljeća dalje.¹

U prvih četrdesetak godina XIX stoljeća u Veloj Luci se naseljava trideset sedam obitelji: to su većinom ljudi s otoka Korčule, najviše iz susjednog Blata, no dolaze i s drugih strana: s Brača, Hvara, Kotora, a kasnije, posebno trgovci i obrtnici i iz udaljenijih mjesta.

Razvojem naselja i brojnijim pučanstvom javlja se želja i potreba za vlastitom upravom, crkvom, školom. Tako je već 1828. godine predložen i izabran prvi glavar mjesta, a još ranije 1819. godine Biskupski ordinarijat iz Dubrovnika imenuje u Veloj Luci kapelana.

Od 1831. godine na poticaj dubrovačkog biskupa Antuna Gericeo počinje se razmišljati o gradnji crkve koja bi zamijenila dotadašnju malu i neprikladnu kapelicu sv. Vičence gdje su se do tada obavljali crkveni obredi. Kad je austrijski nadvojvoda Franjo Karlo, otac kasnijeg cara Franje Josipa, putujući Dalmacijom 1842. posjetio i Korčulu, predana mu je molba za državnu pomoć gradnje nove crkve u Veloj Luci, pa je 1845. godine dvorska kancelarija u zajednici s općinskom Crkvenom zakladom za tu svrhu odobrila 4.000 forinti.²

Gradnja počinje 1846. godine, a u kolovozu 1848. godine je crkva već završena, blagoslovljena i otvorena za obrede. Te godine osniva se »crkvinarstvo« (odbor) od pet članova koje brine o crkvi, a 1850. godine poveljom dubrovačkog biskupa Tome Jederlinića don Petar Prižmić Joković postaje prvi župnik novoosnovane župe Vela Luka.

¹ V. Foretić, Povijest otoka Korčule do 1420. godine, Zagreb 1940; P. Lisičar, Crna Korčula, Skopje 1951; N. Ostoić, Vela Luka, Historijsko topografski prikaz s dodatkom novije povijesti, Dubrovnik 1953.

² M. Gjiwoje, Otok Korčula, Zagreb 1969; Z. Maričić, Osnovna škola Vela Luka, Mostar 1979.

U arhivu Kotara Korčule, pohranjenom u Muzeju Korčule, nađen je svezak isprava o gradnji ove crkve. Tu su uz nacрте predračuni troškova gradnje i opreme crkve, računi, izvještaji i niz isprava koje se odnose na zakašnjelu isplatu poduzetniku po završetku radova.

Tri nacрта s nadnevkom »Zadar 5 kolovoza 1840« i potpisom ing. Nisiteo izdana od Uprave javnih gradnji izvedeni su tankim perom, tušem na kartonu vel. 38×26 cm.

Na prvom nacrtu s naslovom »Prospetto«³ prikazano je pročelje što ga tvore tri dijela: središnji visoki završava trokutastim zabatom, a dva niža, pokrajnja pokrivena su jednostrešnim kosim krovom. U prizemlju srednjeg dijela su velika ulazna vrata s profiliranim okvirom i istaknutim vodoravnim nadvratnikom. Razdjelni vijenac iznad portala proteže se svom dužinom pročelja, nastavljaajući se i na pokrajnje zidove, a nad njim je veliki prozor u obliku lunete s istaknutim okvirom. Stepenasti kameni kornič ukrašava visoki trokutasti zabat. Srednji dio pročelja nad razdjelnim vijencem prekriva žbuka, samo na uglovima se vidi kamen. Dok su strane građene od pravilnih kamenih kvadara, a u sredini svake je po jedan izduženi otvor, odnosno niša koja završava lunetom.

Drugi nacrt sadrži uzdužni presjek crkve.⁴ Na njemu je natpis: »Sezione longitudinale A B«. Srednju lađu pokriva široki, plitki bačvasti svod koji na krajevima podupiru čvrsti zidovi, a u središnjem dijelu po dva okrugla stupa i dva polustupa sa svake strane. Nad svodom je dvostrešni krov drvene konstrukcije. Na glavnu lađu se svom širinom nastavlja apsida zasvedena plitkom kalotom, iza nje je niži, pravokutni prostor sakristije natkriven jednostrešnim krovom.

Uzdužnim zidovima glavne lađe, nad nosačima i uokrug apsida proteže se kameni, razdjelni vijenac. Središnji dio crkve podijeljen je u tri traveja: prvi u ulaznom dijelu odvojen je od pokrajnjih lađa zidom s velikim otvorom, središnji travej je dvostruko veći i prema pokrajnjim lađama omeđen stupovima koji nose ravni arhitrav. Treći travej, pred apsidom jednake je veličine kao prvi, a od pokrajnjih lađa odijeljen otvorima s lukom. Istaknuta lezna dijeli lađu od apsida tvoreći jednostavni trijumfalni luk. Apsidalni dio povišen je za jednu stepenicu od središnje lađe. Glatki vanjski zidovi pokrajnjih lađa imaju s objih strana po tri polukružna prozora razmještena nasuprot otvora među stupovima srednjeg traveja. Dva prozora istog oblika nalaze se na stranama apsida.

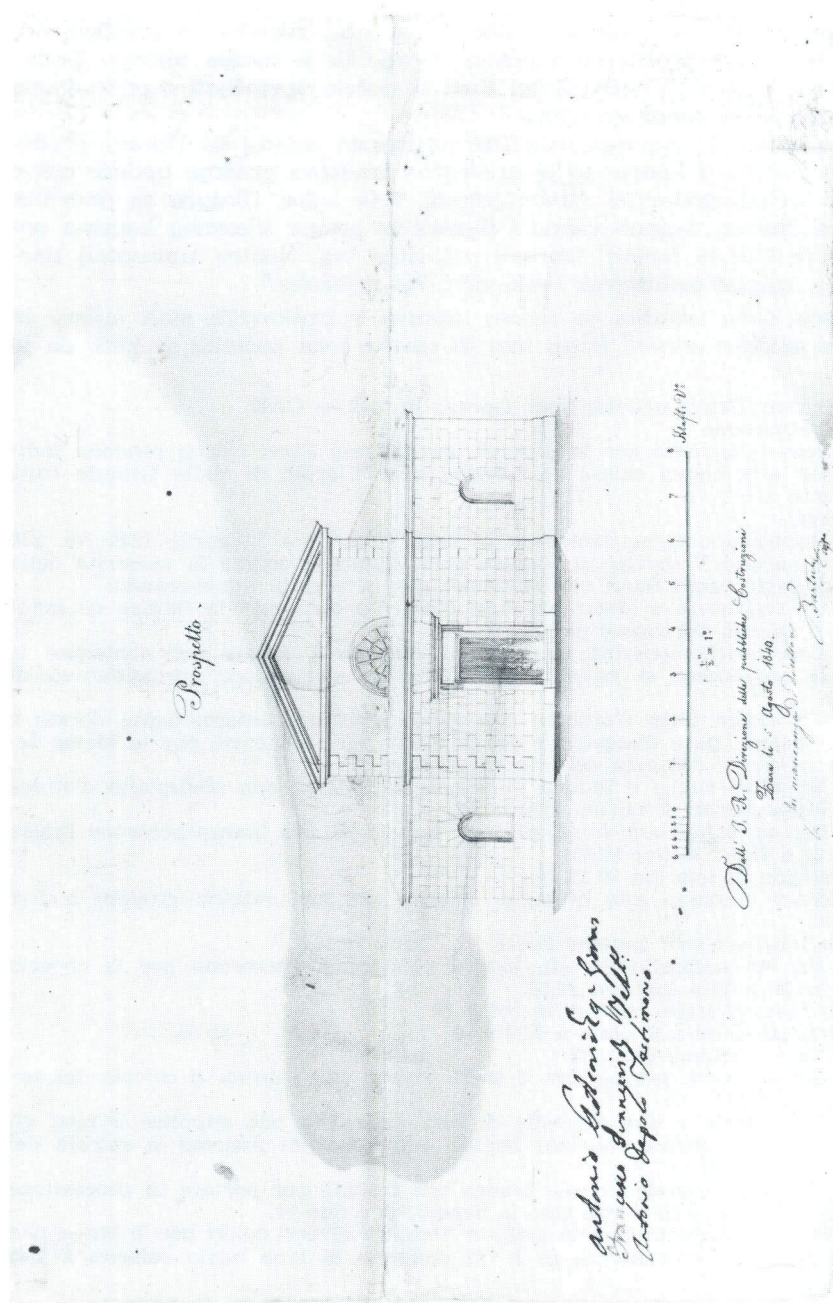
Treći nacrt s naslovom »Sezione trasversale C-D«⁵ prikazuje poprečni presjek crkve gdje se vidi da je srednja lađa dvostruko šira od pokrajnjih te svedena plitkim bačvastim svodom. Pokrajnje lađe imaju ravni strop u visini arhitrava, odnosno razdjelnog vijenca glavne lađe, a umjesto apsidom završavaju ravnim zidom s većim nišama oblog gornjeg luka istaknutog okvira te polumenzom za oltar.

Glavni oltar podignut je na tri stepenice: to je kameni stol u obliku stiliziranog sarkofaga, jednostavnih linija, a na njemu je malo svetohranište. Otraga u sredini apsida su pravokutna, jednostavna vrata sakri-

³ Svezak: Crkva u Veloj Luci, Općinski arhiv Korčula (u Muzeju Korčule) u daljnjem tekstu OAK

⁴ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

⁵ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

Vela Luka, nacrt pročelja župne crkve, 1840. g.

stije. Na svim nacrtima su s lijeve strane tintom dodani potpisi Antuna Petkovića-Kovača, Franje Ivančevića i Antuna Depola. Potpisi su sigurno stavljeni na nacрте prilikom zaključivanja ugovora s poduzetnikom o preuzimanju gradnje crkve, čemu su prisutna dva svjedoka. Osim toga na nacrtima ima više olovkom dodanih crteža: zvonika na preslicu, odnosno tornja, te profilacije vijenaca. Dodao ih je možda inženjer Pozzo, nadzornik Zmajčić ili netko drugi kada se počelo razmišljati o preinakama u izvedbi predviđenog zvonika.

Nadnevak 4. kolovoza nalazi se na ispravi izdatoj od Uprave građevinskih radova u Zadru: to je predračun troškova gradnje buduće crkve koji bi trebali podmiriti sami mještani Vele Luke, Ukupno za dnevniće radnika, kamen, gašeno vapno i pijesak te prevoz klesanog kamena potrebno je 2796,04 forinti. Ispravu potpisuje ing. Nisiteo, upravitelj Bartocky, a kasnije poduzetnik Petković i dva svjedoka.⁶

Istog dana izradila je rečena uprava i troškovnik svih cijena za opremu buduće crkve.⁷ Popis ima 42 stavke i na početku se kaže da je

⁶ Svezak: Crkva u Veloj Luci, isprava br. 642 — OAK

⁷ »Fabbisogno

della spesa occorrente per la provista degli Aredi Sacri che si rendono indispensabili alla nuova chiesa da erigersi nel Villaggio di Valle Grande Isola di Curzola

Premesse

Questo fabbisogno viene compilato in base della Nota 22 aprile 1840 No. 379 dell' Ordinariato Vescovile di Ragusa dalla quale si scorge la necessità della provista degli Aredi Sacri che si vanno qui in seguito annoverando:

1. Un ostensorio a Mostranza tutto d'argento compresa la fattura ed indotatura si calcola del valore di fior. 70

2. Una piside mezzana d'argento internamente dorata per contenere le particole consacrate si valuta tutto compreso del valore approssimativo di fior. 40

3. Un calice tutto d'argento con coppa d'argento internamente dorata e relativa patena pure d'argento e dorata nella parte concava, per le Messe festive e solenni si computa del importo di fior. 60

4. Un altro calice e Patena di minore grandezza con piedestallo d'ottone per le Messe feriali si calcola di fior. 40

5. Per un Baldachino lungo piedi 10 largo 5 di seta bianca occorrono braccia veneti 21 a fior 2,30 fior 52,30

Frangia di seta 5 a 30 15 fior

Quattro mezze o aste di legno colorito coi suoi relativi gropetti a 1,40 fior 6,40

Per fattura e seta assieme fior 4 tutto 78,10

6. Per un ombrello di seta bianca con frangie occorrono per la coperta superiore B di 13 a 2,30 fior 32,30

Per fusto di legno colorito in rosso 10

Frangie di seta B dta 8 a 0,30 4,30

Fattura in complesso 2,30 tutto 48

a) una lanterna per portare il sacro viatico agli infermi si calcola del valore di fior 2,30

7. Un piviale e due tonicelle di seta gialla che puo supplire a tutti gli altri colori per alcune funzioni festive e più solenni assieme si calcola del importo di fior 50

8. Un velo umerale di seta bianca con frangie per portare in processione il SS Sacramento e dare con esso la benedizione fior 14

9. Per una pianetta di lana gialla o fiorata a diversi colori per le Messe non festive da vivo occorrente B. di 7 1/2 damasco di lana misto colorito a 1,40 fior 12

idem 8 Bordo basso	— 0,20 fior	2,40
idem 15 di altro	0,25 fior	6,15
idem 5 franggia	0,20 fior	1,40
B. dti 2 tela da fortezza	0,11 fior	22
dti 6 detta per fodra	0,20 fior	2,22
1/2 foglio cartone	0,12 fior	0,6
per fattura e' spesa	5	

30,03

e per tre pianette cioè gialla, nera e viola a fior 30,3 cadauna in complesso fior 90

10. Per una pianetta di stoffa di seta gialla per le messe festive e solenni occorre fior 36,48

11. Per un camise di tela fina di lino con cingolo, amito e orlato al basso di buon merlo per i giorni festivi solenni fior 10,45

12. Per un camice di tela corame col coredo ut sopra guarnito di merlo di filo per i giorni feriali fior 7,33

13. Per una cotta di tela fina guarnita di merlo fino 6,20
e per due cotte a fior 6,20 cadauna in complesso 12,40

14. Due messali di vivo uno per i giorni festivi e l'altro per i feriali
8—16
3—3

15. Un messaletto da morto

16. Un piatello ovale di metallo con le ampole si calcola la spesa di 0,50
a) un campanello per le messe festive con rocchetto e cordicella fior 2,30

17. Sei candelieri di legno inargentati della altezza ognuno di 4 quarti 3,50—23,20

a) sei vasi di fiori artificiali della altezza di once 7 a 0,46—4,36

b) un crocefisso di metallo per le giornate festive con la croce di legno 2,30

18. Quattro candelieri di legno coloriti per i giorni feriali dell'altezza di quarti due a 1,40—6,40

a) un crocefisso di metallo del valore di 1,50 tutto 8,30

19. Tre tabelle di legno inargentate con le rispettive carte miniate e lastre del Gloria, del ultimo Vangelo e del Lavabo per le giornate festive 5,20—16

20. Altra muta di tabelle ordinarie per i giorni non festivi 1,30—4,30

21. Un incensore o torribolo con la navicella ed il cuchiaino il tutto d'ottone giallo 10

22. Un secchiello per l'acqua benedetta con aspersorio parimenti d'ottone 5,30

a) un crocefisso con l'asta di legno colorito per le processioni 15 tutto 20,3

23. Cuscini N. 2 coperti di drappo giallo stofato con fiochi simili per posarvi sopra il messale nelle giornate festive 6—12

24. Un legile di legno per l'uso medesimo per i giorni feriali 1,40

25. Per un corporale di tela costanza fina e merlo di filo occorre 2,12 e per tre corporali a fior 2 l'uno — 6

a) tela corame per N. 6 animette per 6 purificatorii e per N. 6 manuteri 3 peneti 0,24—4,24 fattura 0,40

b) ampole di vetro per le messe 2 a 0,10—0,20 tutto 5,24

26. Per una tovaglia di tela corame fina orlata di merlo per i giorni festivi fior 6,40

a) per una tovaglia di tela corame ordinaria occorono 5,8

e per N. 5 tovaglie a fior 5,8 l'una 25,40

27. Una lampada d'ottone di media grandezza che deve ardere sempre d'innanzi al SS Sacramento si calcola del valore di 15

28. Tre vasetti d'argento per deposito degli olii Sancti a fior 4 l'uno — 12

29. Un libro dei Vangeli in lingua illirica per leggere al popolo prima della predicazione festiva

30. Un Rituale romano per l'aministrazione dei Santi Sacramenti

31. Un cataletto di legno abete per trasportare i cadaveri al cimitero e dalle case alla chiesa questo sarà lungo piedi 7 e largo 2 e poggiera sopra uno scheletro di faggio consistente in due stanti uniti mediante traversi che saranno sostenuti da quattro piedi pure di faggio ed il tutto sarà colorito ad oglio a tre mani fior 24

32. Un confessionario di tavoli abete col suo sedere con due finestrini muniti di una gelosia di lata forata e di uno scuretto nella parte interna nonchè di un portello dell'altezza del sedere interno perchè possa chiudersi il sacerdote. Il tutto sarà colorito ad oglio a tre mani e si preleva la spesa complessiva di fior 30

33. Una scala a mano per accendere le lampade potrà valere fior 4

34. Un armadio per riporre gli apparati. Questo sarà della lunghezza di 4 ed altezza 4 di legno abete, avente tre divisioni orizzontali della profondità di piedi uno e di altrettanta altezza. Sarà munito d'imposto in due partite con specchi semplici e della necessaria ferramenta o seratura a chiave. Sopra questo armadio così costruito si farà un armadietto della stessa lunghezza e della altezza di piedi 1. Questo sarà scompartito verticalmente in quattro divisioni eguali muniti dei suoi relativi scuretti aventi la necessaria ferramenta e seratura a chiave per riporre i calici ed altro — fior 19,58

35. Un inghinchiatoio di legno da collocarsi in Sacristia per la preparazione alla santa Messa lungo 3 alto 3 fior 3,14

36. Per un inghinchiatoio di legno da collocarsi nella Chiesa con il suo relativo sedere della lunghezza di 8 unito al banco a coloritura ad oglio fior 10,8

37. Per ciascuno dei due altari laterali occorrono n. 4 candelieri di legno colorito e quindi in complesso N. 8 a 1,40—13,20
Crocefissi di legno 2 0,40 1,20

14,40

38. Per una tovaglia di tela corame fornita di merlo di filo occorre fior 3,32 e per N. 6 tovaglie sarà la spesa di fior. 21,12

39. Occorrono N. 6 tabelle di legno con le carte relative che si calcola ognuna del valore di fior. 1,30—9

legile di legno n. 2 1,40 3,20

Lampadine di ottone di media grandezza 2 fior 10—20

40. Battisterio di pietra lavorata a martellina fina a norma del disegno consisterà questo in un piedestallo dell'altezza di 2—3 che porterà un bacino del diametro di piedi 2—6 e della profondità di 9 che sarà eseguito conformemente al tipo. Sarà situato sopra con piano elevato pollici 6 come si osserva nel disegno, nella località più adattata allo scopo a cui deve servire. Il diametro di questo piano sarà di polici 4 muniti all'intorno d'un gradino di pietra con tondino e listello, e superiormente sarà selciato con placche di Curzola lavorati a martellina fina. Il bacino avrà superiormente un coperchio di legno duro a lustro della forma delineata il quale al medesimo sarà bene assicurato. Avrà un portello relativo alla sua grandezza formato di serature a chiave e feramenti occorrenti. La spesa da incontrarsi si calcola potere ascendere in complesso fior 80

41. Saranno provveduti N. 3 recipienti di pietra di Curzola per tenere l'acqua santa. Questi saranno lavorati a martellina fina ed a norma dell'unito disegno i quali verranno collocati nel muro alla parte dritta d'ogni porta d'ingresso. Ognuno sarà di forma elittica ed avrà per diametro maggiore piedi 2 e per minore piedi 1—1/2. La parte grezza che dovrà inserirsi sarà della lunghezza di 1—4 e della larghezza di 7. La parte poi fondata avrà superiormente per diametro maggiore 1—5 1/2 e per minore 11 1/2 e sarà fondata 7 1/2. Il dispendio che potrà incontrarsi per l'acquisto di uno questi recipienti si calcola tutto compreso l'importo di fio. 50 e quindi per fio. 150

42. Sarà costruito un Tabernacolo della lunghezza di 2—1, larghezza 1—7 1/2 ed altezza 2—9 di legno lustro fino ed in doratura dell'ornato, cioè delle due rosette, dei festoncini e delle membrature della cornice. Nel interno vi sarà un perno intorno al quale girerà il piccolo meccanismo delineato in pianta

sastavljen prema dopisu Biskupskog ordinarijata od 22. travnja 1840. godine. Najprije se navode srebrna pokaznica, piksida i kalež, te kalež djelomično izrađen od mesinga, tu je zatim nebica sa četiri koplja, plašt i dvije dalmatike, misnice, misali, drveni svijećnjaci i kanonske ploče, kadijona, ophodni križ, crkveno rublje i slično, nadalje evangelistar »in lingua illirica« za čitanje »puku prije blagdanske propovijedi«, druge obredne knjige, ormari, klecala, ispovijedaonica, te škropionice i krstionica od fino obrađenog korčulanskog kamena. Ukupni trošak opreme predviđen je na 1326,04 i pol forinti, a najskuplji su naravno srebrni predmeti te krstionice i škropionice od kamena.

Slijedeća isprava sastavljena je u uredu glavara Vele Luke Vjekoslava Boschija 7. srpnja 1841. godine u prisutnosti predsjednika općine

Vela Luka, pročelje župne crkve

nel quale sarà situato in una parte il SS Sacramento e nell'altra la Picide. Nel esercizio si dovrà attenersi al disegno che si trova unito la spesa per questo Tabernacolo si valuta che potrà ascendere 60

Somma totale 1326,04 1/2

Dall' I. R. Direz. delle Pubbl. Costruzioni
Zara il 4 agosto 1840

In mancanza di Direttore
Barlach
Niseteo ing.

Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

Blato Antuna Kunjašića, kapelana don Petra Jokovića i predstavnika mještana — a svi su je oni i potpisali.⁸

Predstavnici mjesta su najprije upitani mogu li sami sakupiti bar malo sredstava potrebnih za gradnju crkve za koju postoji hitna potreba i vruća želja, te jesu li spremni u tu svrhu uzeti zajam i otplaćivati ga s 5 do 6% kamata godišnje?

Predstavnici izjavljuju da zbog siromaštva ne mogu obećati ono što im je nemoguće jer bi time zavarali javnost, a sebe izložili stvarnim i osobnim nevoljama. No obavezuju se da će tokom gradnje osigurati radnike, građu i novac u visini od 3500 forinti, što se vidi iz isprave od 24. ožujka te godine. Još mnogo ranije, 6. ožujka 1836. godine već su se obavezali da će nakon završetka radova u petnaest godina platiti ostalih 1200 forinti. Za siromašno pučanstvo ovo predstavlja veliki teret i stoga što im je nemoguće uzeti zajam. Ranije spomenutim dopisom obećano je da će država dati za gradnju 4000 forinti, pa i više, ako župa Blato osigura da se od tog kapitala tehničaru plaća 200 forinti godišnje. Kako župa to ne može učiniti predlažu da se obaveza prebaci na teret prihoda od dobara pokojne udovice Ševilo što bi se imalo prodati u korist crkve.

Ukoliko ni to ne namakne potrebnih 200 forinti, mještani će svake godine dodati što nedostaje, a pobrinuti će se i za nabavu dijela crkvene opreme. Ispravu potpisuju svi nazočni. Sutradan sindik (načelnik) Blata Antun Kunjašić, prilažući gornji dopis javlja Preturi u Korčuli da vikarijalna crkva u Blatu ne može unaprijed dati nikakav iznos jer sredstva kojima raspolaže nisu dostatna ni za njezine potrebe.⁹

U uredu Preture u Korčuli sastavljena je 26. siječnja 1846. godine isprava o javnom nadmetanju za zaključivanje građevinskih radova crkve u Veloj Luci sa početnim iznosom od 5577,8 forinti. Tada nije sklopljen nikakav ugovor, pa je javno nadmetanje ponovljeno slijedeći dan. Javio se Antun Petković-Kovač pok. Ivana izjavivši da će preuzeti radove za 5577,7 forinti. Kako nije bilo drugih ponuda, zaključeno je da se radovi povjere tom poduzetniku te on polaže kaparu od 10% ugovorene cijene. Ispravu potvrđuje Petković i svjedoci.¹⁰

Sredinom 1846. godine, točnije 8. srpnja sastavljen je u Veloj Luci zapisnik koji potpisuju don Petar Joković kapelan, Antun Petković podu-

⁸ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

⁹ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

¹⁰ »Actum a Curzola li 27 Genajo 1846

Riapertosi nelle forme prescritte il secondo incanto per deliberare colle condizioni riportate nella relativa polizza l'impresa della costruzione della preindicata nuova chiesa di Valegrande e comparso dietro la strade del pubblico Banditore Antonio Petcovich Covach qm. Giovanni il quale dietro aver inteso et contenuto delle polizze d'incanto dichiarò di voler assumersene l'impresa per la somma di fiorini 5577 carantini 7. Non essendo seguiti l'altri rilassi ne offerte venne salva la superiore approvazione deliberata l'impresa della costruzione della Chiesa in discorso allo stesso Antonio Petcovich Covach qm. Giovanni che fece il deposito del decimo della voce finale continente in fiorini 5588 nele seguenti monete...

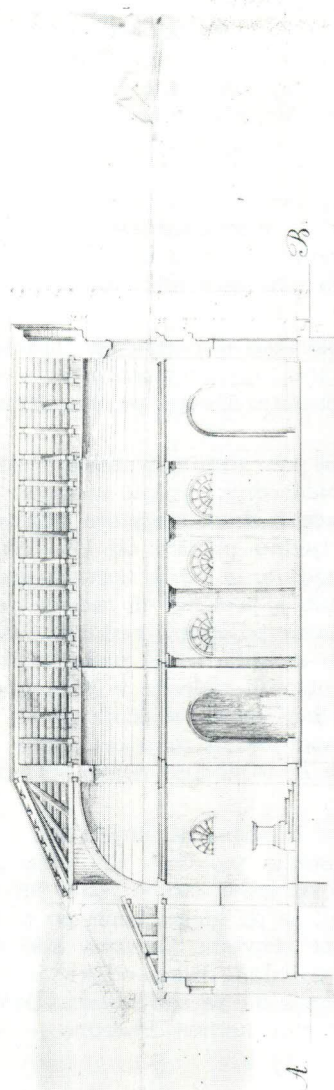
Antonio Petcovich Covach

Francesco Ivancevich Uff

Antonio Depol^o Testim.

Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

Sezione longitudinale A.B.

Antonio Stanivog Jovi
Francesco Sansoni Eff.
Arch. e Ing. Paolo Tassinari.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Metri

$\frac{1}{2} = 1'$

M. J. R. Direzione delle pubbliche Costruzioni
L. 10. Agosto 1840.
In servizio G. Debono
P. G. Stanivog

zetnik, Pozzo okružni inženjer, te Josip Zmajčić tehničar i nadglednik gradnje.¹¹ Iz zapisnika proizlazi da je okružni inženjer iz Dubrovnika došao u Velu Luku da uobičajenim načinom provjeri radove izgradnje poduzetniku Petkoviću. Ta gradnja je odobrena državnim dekretom 11. ožujka 1846. godine na iznos 5577,7 forinti. Osim poduzetnika i ostalih gore navedenih, prisutan je i sindik Blata Nikola Ostoić. Nakon što je inženjer Pozzo ispitao građu koju su nabavili mještani proglasivši je uporabivom, on u prisutnosti komisije obilježava mjesto nove crkve na odabranom položaju.

U pogledu kamena za uglove koji na ovom uviđaju nedostaju, kapel-lar i sindik uvjeravaju da će biti isporučen na zahtjev nadzornika i dodaju da su spremni pribaviti i svaku drugu građu koja je potrebna za posao, obećavajući se odazvati za sve što im naredi inženjer, odnosno nadzornik.

Zatim se poduzetnik obavezao u potpunosti zadovoljiti sve preuzete zadatke i podložiti se naredbama okružnog inženjera i od njega postavljeno-g nadglednika, te da će gradnju izvesti po pravilima zanata i u pred-videnom razdoblju.¹²

Nakon što su zaključeni svi administrativni i novčani problemi, u kolovozu su počeli radovi. Nadzornik Zmajčić sastavio je 9. siječnja 1848. godine statistički pregled radnih dana majstora, zidara, radnika i drvo-djelaca u svakom radnom tjednu počevši od 17. kolovoza 1846. godine sve do 22. listopada 1846. godine, te od 9. travnja do 31. prosinca 1847. godine.¹³ U tom razdoblju bilo je ukupno 48 radnih tjedana, a u svakom se posebno bilježi broj radnica pojedinih radnika. Ima ukupno 697 5/6 radnica zidara, 2170 običnih radnika i 164 radnice drvodjelaca, od toga 195 radnica majstora i 405 običnih radnika u 1846. godini. Na posebnom listiću pribilježeni su radni dani od 10. siječnja do 15. srpnja 1848. godi-ne i to ukupno 1090 3/6 radnice za majstore, 2693 za obične radnike i 212 za stolare, što znači da se te godine radilo više nego u ranije dvije zajedno.

U popratnim bilješkama zapisano je koje dane i zbog čega se nije radilo. Vrlo često stoji »essendo piovoso« ili »essendo disturbati dalla pioggia« (radi kiše, ometani od kiše), što je jasno jer se u prvo vrijeme obavljaju vanjski radovi koji se ne mogu vršiti po slabom vremenu. Ta-kođer se nije radilo na opće crkvene blagdane kao ni na one lokalne, npr. sv. Vicencu zaštitnicu susjednog Blata odakle je potjecao veliki broj radnika. Jednom je zabilježeno da je rad obustavljen više dana jer na vrijeme nije dopremljen potrebni kamen. Posebno je zanimljiva primjed-

¹¹ Josip Zmajčić (Korčula 1801—1859) tehničar po školovanju, živio je i radio u Korčuli. Nije imao stalna namještenja već je izvodio tehničke nacрте za gradnju i pregrađivanje raznih zgrada u mjestu i na otoku Korčuli. Osim toga bavio se i slikanjem minijaturnih portreta te oltarnih slika. A. Kapor Graditelj i slikar Josip Zmajčić, Peristil 18—19, Zagreb 1975—76, str. 129—136; C. Fisković, Franjevačka crkva i samostan u Orebićima, Spomenica Gospe od Anđela, Omiš 1970, str. 78—79; isti, Uz četiri nacрте Korčulanina Josipa Zmajčića, 18 Zbornik za likovne umetnosti, Novi Sad 1982, str. 215 do 241.

¹² Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

¹³ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

ba od 1. svibnja 1847. kada je zapisano »gli artefici fecero festa« što znači da su radnici slavili taj dan ne radeći.¹⁴

Dostavljajući ovu statistiku inženjeru u Dubrovnik, Zmajić dodaje izvještaj o radovima na crkvi.¹⁵ On iznosi da je zgrada mogla biti već potpuno pokrivena, ali je poduzetnik štedio pri nabavi potrebnog crijepa, koji sada nedostaje za pokrivanje dijela pokrajnje lađe te cijele sakristije. Učinjeno je sve da se ti dijelovi zaštite od kiše dok ne stigne crijep, a očekuju ga svaki dan.

Zmajić smatra da poduzetniku treba prigovoriti što je crijep nabavljao u više navrata iako je to mogao odjednom učiniti, tim više što među nabavljenim lima mnogo slabih komada pa je nadglednik više puta upozorio majstore da ih ne upotrebljavaju.

Vela Luka, apsida župne crkve

Nedavne kiše uzrokovale su u glavnoj lađi oštećenja na nekoliko mjesta, a ne može se utvrditi razlog. Drvena građa krova također očituje manjkavosti, za što je kriv poduzetnik, no to je već popravljeno.

Zmajić je savjestan i redovit u pisanju izvještaja te 14. veljače opet šalje dopis o napredovanju radova gradnje.¹⁶ Govori o tome da je od

¹⁴ Proslava 1. svibnja kao dan radnika uvodi se u svijetu tek koncem XIX stoljeća, a tada se počinje slaviti i u nas. Stoga je tim zanimljiviji podatak da su na otoku Korčuli već 1847. godine radnici slavili taj dan. A. Fazinić, U Veloj Luci na otoku Korčuli slavio se prvi svibanj 1847. godine, Zadarska revija br. 3—4, Zadar 1984, str. 289—300.

¹⁵ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

¹⁶ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

početka godine pokrivena i iznutra ožbukana sakristija te popločana, jednako kao i središnji dio crkve te pokrajnja lađa. Preostalo je još popločavanje apside i jedne pokrajnje lađe, a to će se učiniti za kišnih dana. Upravo se završava žbukanje zidova. Međutim, u izvršavanju ovih poslova majstori su neposlušni, zajedno s glavnim majstorom, ne htijući se pokoriti zahtjevima popravaka pogrešaka koje su se pojavile u unutrašnjosti na uglovima. Stoga će inženjer, kad dođe, naći na nekim mjestima primjedbe, pa ga Zmajić unaprijed upozorava na te manjkavosti da ne pomisli da je to posljedica njegova nezauzimanja, jer bi njemu (Zmajiću) više odgovaralo da pređe preko sitnica koje inženjer možda ne bi ni uočio.

Sada dnevno rade četiri majstora, a trebalo bi više, no vrijeme je nestalno, ne može se računati s vanjskim radovima, pa je mišljenje glavnog majstora da su za unutrašnje poslove dovoljni samo ti radnici.

Jasno je da Zmajić nije zadovoljan ni izvršenim radovima ni brzinom kojom se obavljaju pa izvještajem želi skinuti odgovornost za propuste, koji će se kasnije doista pokazati brojni li odlučujući pri višegodišnjem odlaganju kolaudacije građevine.

U međuvremenu 24. veljače 1848. godine ing. Pozzo šalje okružnom Foglavarstvu u Dubrovnik dopis prilažući nacrt zvonika crkve.¹⁷ On piše da je u prikazu radova za gradnju crkve od 4. kolovoza 1840. godine određeno da se zvonik izvede po nacrtu priloženom ostalim ispravama za gradnju. Pozzo nije mogao u arhivu pronaći taj nacrt, ali našao je jedan potpisan od tadašnjeg okružnog inženjera dr. Aporta. Taj nije »alla romana« (na preslicu) kako predviđa troškovnik nego posebni toranj, za što je potrebno osigurati više od tisuću forinti. Stoga smatra da treba ostati u odgovarajućim granicama, projektirajući jednostavni zvonik prilagođen stilu crkve i prikazan na priloženom nacrtu. Zvonik bi se smjestio okomito u nastavku zida koji dijeli apsidu od sakristije ili na pročelju zabata, kako je naznačeno olovkom na uzdužnom presjeku nacrt crkve (A B). Što se tiče izvedbe sasvim je svejedno gdje će se zvonik postaviti, no biti će teško suprotstaviti se raznim mjesnim mišljenjima o njegovu izgledu. Ovakav zvonik s dva zvona, što vjerojatno zadovoljava potrebe, izveo bi se od korčulanskog kamena u skladu s ostalim ukrasima građevine.

Priloženi nacrt raden je tankim perom, tušem na kartonu vel. 28×20 cm s nadnevkom Dubrovnik 4. veljače 1848. godine i potpisom Pozzo.¹⁸ Osim crteža prednje strane zvonika sa svim mjerama, tu je i tlocrt. Zvonik se sastoji od tri jednostavna, okrugla dorska stupa koji nose visoku atilku i trokutasti zabat istaknutog okvira. Na vrhu zabata je stupić piramidalnog završetka s metalnim križem.

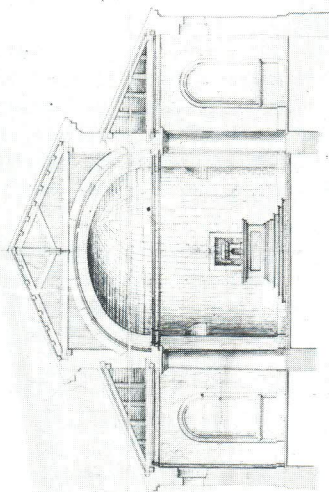
Nacrt i dopis su dostavljeni na uvid i znanje Biskupskom ordinarijatu u Dubrovnik 8. ožujka, a Ordinarijat ga 23. ožujka upućuje kapelanu u Velu Luku s tim da ga vrati nakon uporabe.¹⁹ Don Petar Joković to čini za par dana, bez primjedbi.

¹⁷ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

¹⁸ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

¹⁹ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

Sezione trasversale (D).

c.

*Antonio Pizzarello, Roma
Francesco Praxedis, Napoli
Antonio De Gola, Palermo.*

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9
M. P. 10
M. P. 10

Dott. J. B. Dionigi alla pubblica Università

Luna di S. Spirito 1840.

Giuseppe Pizzarello, Roma.

Vela Luka, poprečni presjek župne crkve, 1840. g.

Zmajić 11. ožujka novim izvještajem javlja da su stropovi crkve i svod obijeljeni pa za dovršenje ostaju samo manji dijelovi.²⁰ Također su gotovi stropovi pokrajnjih lađa i stijene vanjskih zidova gdje još treba završiti oltarne menze. Zatim javlja o broju majstora koji su radili u proteklom razdoblju i dodaje da se poduzetnik tuži, da će biti prisiljen prestati s radovima jer mu još nije isplaćena prva rata koja je već dospjela. Tu Zmajić napominje da su prošla dva mjeseca kako ni on nije dobio plaću, pa moli da se to što prije podmiri, jer se on mora brinuti za obitelj i ispunjati druge obaveze.

U slijedećem izvještaju 15. travnja Zmajić javlja Pozzu da je završeno popločavanje pokrajnje lađe, napravljen vijenac koji se proteže unutrašnjošću glavne lađe, a preostaje još bijeljenje zidova.²¹ Također se dotjerava kameno pročelje, a treba izvesti vanjski vijenac. Izrađena su troja crkvena vrata kao i ona sakristije. Glavni razlog da radovi pomalo napreduju je što poduzetnik misli da nije potreban veći broj radnika, iako ga Zmajić uvjerava protivno. Konačno, nadglednik ponovo moli da se isplati njegova zarada koju nije dobio već tri mjeseca, dodajući da je u teškim obiteljskim potrebama, te mu je pomoć hitna.

U izvještaju od 1. srpnja²² Zmajić javlja da je vanjski vijenac u cijelosti završen, pa ostaje samo ličenje dvaju vanjskih strana sakristije i dijela njene unutrašnjosti. U glavnoj lađi izrađen je vijenac, zid obijeljen; nadalje postavljene su stepenice, izvedene menze u pokrajnjim lađama, a na glavnom oltaru treba još nešto dovršiti. Vrata su dobila odgovarajuće okove, polukružni prozori snabdjeveni su rešetkama, ali neostakljeni.

Što se tiče zvonika, koji troškovnik ove gradnje također predviđa, ing. Pozzo je na zahtjev ovdašnjeg kapelana i putem dubrovačkog Ordinarijata poslao nacrt. Jednu kopiju je Zmajić dao poduzetniku, no kako je ovaj bio odsutan dva mjeseca, brat koji ga zamjenjuje potpuno je zapostavio rečenu narudžbu. Vrativši se prošlih dana poduzetnik je izjavio Zmajiću da u tom smislu nije preuzeo nikakvu obavezu i nije vezan na taj trošak. Stoga Zmajić zove inženjera da dođe prije nego radovi budu završeni i odluči o ovome. Na koncu ponovo moli da mu isplate zaradu koju nije dobio još od mjeseca travnja: »jer je to jedini prihod siromašnog najamnika odkako je određen ovdje za nadglednika.«

Nekoliko dana kasnije, 11. srpnja, stanovnici Vele Luke upućuju inženjeru Pozzu koji je došao u komisiju podulji podnesak o problemu gradnje i izgleda zvonika nove crkve.²³ Najprije iznose da je opis radova i nacrti koji su bili odobreni predviđao zvonik na preslicu smješten na

²⁰ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

²¹ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

²² Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

²³ »I. R. Signor Ingegnere Circolare di Ragusa in Commissione a Vallegrande Noi sottoscritti facienti anche pegli altri coabitanti di questa Valle approfittando dell'occasione in qui la Signoria Vostra si ritrova fra noi in visita della fabbrica di questa nostra Nuova Chiesa diggia compita si permettiamo di produrle la presente nostra riverente istanza.

A tenor della descrizione dei lavori di detta Nuova Chiesa doveva erigersi un Campanile alla romana e giusta il tipo da esso signor Ingegnere offerto e della competente autorità approvato, detto Campanile doveva essere

zid pročelja ili apside. Po njihovu mišljenju takvo mjesto zvonika ne bi se uskladilo s oblikom crkve, a ujedno bi je izložilo prodoru vlage kroz otvore za konope zvona. Osim toga često pokretanje zvona moglo bi učiniti zvonik nestabilnim i opasnim. Da se dakle uklone svi nedostaci i sačuva sadašnja ljepota crkve, potpisani mještani Vele Luke mole da odgovorni odobre troškove gradnje zvonika u obliku tornja odijeljenog od crkve, malog, jednostavnog i prilagođenog crkvi i mjesnim prilikama. Stanovnici će jednako kao što su učinili za crkvu isporučiti za ovu svrhu grubi kamen, pijesak, vapno i rad, moleći da bi ostali troškovi bili prebačeni na državnu kasu kao što se predviđalo i za mali zvonik. U međuvremenu potrebna zvona će biti postavljena na sigurnu drvenu

collocato sul muro della prospettiva oppure della apside della predetta Chiesa. Tale collocamento però oltreche mal si convenirebbe all predetta Chiesa. Tale collocamento però oltreche mal si convenirebbe alla elegante forma di essa Chiesa la esponerebbe anche all'umidità che penetrerebbe nel suo interno mediante fori pei quali passerebbero le funi delle varie campane, con detrimento degli incarti non meno degli stessi muri, ed il frequente movimento delle campane stesse potrebbe facilmente rendere mal fermo e quindi pericoloso esso Campanile, che in tanta altezza si troverebbe isolato. A togliimento quindi di ogni inconveniente e per conservare all'anzidetta Chiesa la sua attuale bella ed elegante forma riverenti La supplichiamo di interporsi presso le venerate superiorità affinché con sospensione della spesa del sopracitato Campanile (ali di cui beneficio l'imprenditore Petcovich che qui sotto con noi si firma formalmente rinunziò) sia autorizzata la spesa di un Campanile a torre distaccato della predetta Chiesa piccolo, semplice ed adatto alla qualità di essa Chiesa così anche per il sudd. to campanile somministreremo le pietre greggie, sabbia, calce e manualità e supplichiamo che ogni altra spesa sia appoggiata al pubblico Erario come lo era quello del Campanile alla romana. Ci obblighiamo inoltre di somministrare li gradini di pietra occorrenti per ascendere interamente alla cella campanaria. Intanto per modo provvisorio noi collocheremo le necessarie campane sopra armatura di legno, assicurate sulle travi in modo stabile e senza pericolo in luogo adatto ed isolato della Chiesa. In pari tempo aggiungiamo le più fervide preci, affinché avuto riguardo alla nostra posizione voglia ella Signor Ingegniere allecitare il colaudo finale della Chiesa anziminata e permetterci che la medesima sia tosto aperta al pubblico Culto onde poter cominciare a godere dei Spirituali benefizi che inde ne derivano e che tanto ardentemente desideriamo.

Vallegrande li 11 Luglio 1848

Marino Bercovich, Lorenzo Bercovich,
Antonio Franulovich, Antonio Petcovich impr.
Nicolo Ostoich, Prospero Vucetich

Croce di illiterato Francesco Dragojevich
„ di illiterato Pietro Xuvela
„ di Antonio Prismich
„ di Zorzi Giocovich
„ di Antonio Dubai ilett.
„ di Vincenzo Dragojevich
„ di Pietro Barçot
„ di illiterato Giovanni Bacich
„ di illiterato Marco Separovich, fabbriciere

Vicenzo Andrijich fabbriciere, Francesco Gughich, fabbriciere, Don Pietro Giocovich, cappellano curato, Luigi Boschi, Capo Villa

All I. R. Signor Ingegniere Circolare di Ragusa in commissione a Vallegrande RIVERENTE ISTANZA degli abitanti di detta Vallegrande per ottenimento di un Campanile a torre distaccato dalla nuova Chiesa in Loco semplice, piccolo e di modica spesa.

Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

konstrukciju na mjestu odijeljenom od crkve. Ujedno mole da inženjer pospješi konačnu kolaudaciju crkve tako da se ona uzmogne skoro otvoriti javnosti. Podnesak potpisuje dvanaest ljudi te kapelan Joković i glavvar mjesta Boschi.

Pozzo odmah upućuje dopis Preturi²⁴ a ona ga vraća 15. srpnja s primjedbom da se o tome razmisli.

Vjerojatno je ing. Pozzo prilikom boravka u Veloj Luci i pregleda građevine imao primjedbe na izvedbu, jer mu kapelan Joković 23. srpnja piše²⁵ da je poduzetnik brižno i brzo uklonio primijećene nedostatke u unutrašnjosti i na vanjštini crkve. Poduzetnik, međutim, želi imati pismeno odobrenje za predaju ključeva dogotovljene crkve tako da se ona može otvoriti pobožnosti 6. kolovoza. Stoga kapelan moli da ga se obavijesti što je potrebno pribaviti za kolaudaciju građevine.

Sličnim dopisom obraća se Ordinarijat²⁶ tehničkom uredu u Dubrovniku moleći da izadu u susret opravdanim željama stanovnika Vele Luke da bi novoizgrađena crkva bila čim skorije otvorena. Konačno 4. kolovoza kapelan javlja ing. Pozzu da mu je poduzetnik predao crkvene ključeve pa će građevinu uskoro otvoriti javnosti.²⁷

Pitanje gradnje zvonika je i nadalje neriješeno. Novi nacrt zvonika²⁸ s nadnevkom 22. siječnja 1849. godine potpisuje ing. Polli koji ga je i izveo. Rađen je na kartonu vel. 47×33 tankim perom, tušem i djelomično akvareliziran i sivo ružičasto. Zvonik ima oblik tornja kvadratnog presjeka. Prizemni dio građen je od grubo klesanog kamena, ostala dva kata li otvorena kupola od kamena fine obrade. U prizemlju su tri, na ostalim katovima po četiri mala prozora oblog luka. Katove dijele istaknuti vijenci, a visoka kupola otvorena je četirima biforama. Visoka i zašiljena kalota kupole završava metalnom kuglom s križem. U crtežu presjeka vidi se da su zidovi čvrsti, a kamene stepenice uzdižu se u četiri zavoja. Sa strane je prikazan i tlocrt zvonika iz kojeg je očito da je njegova gradnja zamišljena u osovini apside odnosno iza sakristije s kojom bi bio povezan niskim uskim hodnikom. Nad nacrtom je natpis: »Campanile per la chiesa parrocchiale di Vallegrande«. Uz nacrt ing. Polli dodaje podrobni pregled materijala i troškova za gradnju zvonika kao i cijene pojedinih vrsta radova: iskopa zemlje, gradnju temelja, kamen za oblogu zidova, skele, popločenja, izradu fasadnog kamena, vijenaca i okvira, stepenica, pokrivanje olovnim limom i dr. Na temelju toga sačinjen je troškovnik od 3168,20 forinti. Ovome je dodan popis svih predviđenih radova izgradnje zvonika kao i popis onoga što će mještani pridonijeti u ukupnoj vrijednosti od 976,39 forinti.²⁹

²⁴ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

²⁵ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

²⁶ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

²⁷ »N. 19 Ces. Reg. Sig. Ingegnerie circolare di Ragusa

Le chiavi di questa Nuova Chiesa mi sono state consegnate dall'Imprenditore Petcovich, a tenore dall riv. Suo decreto 6. Lug. pp N. 513.

Vallegrande 4 agosto 1848

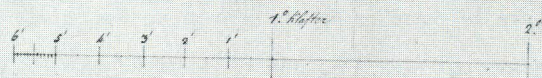
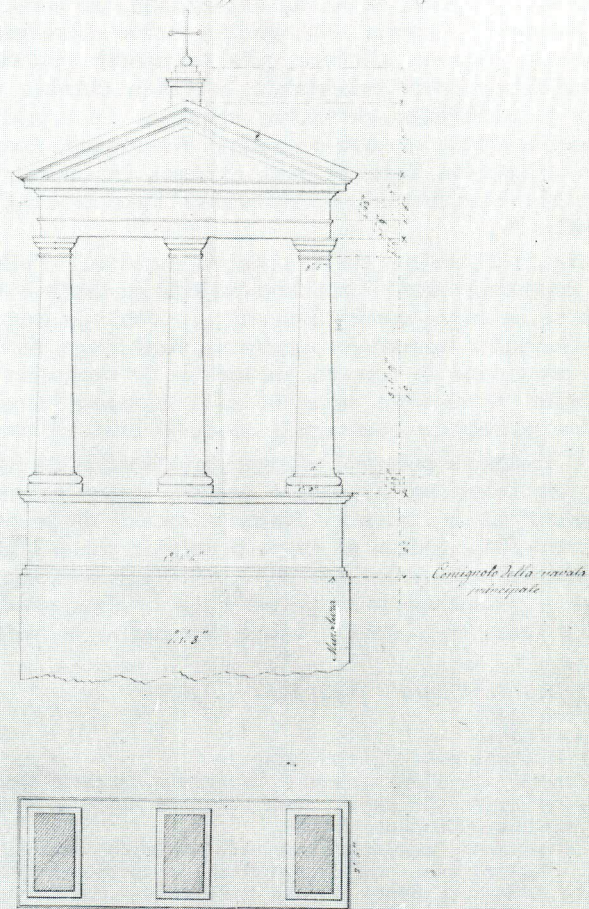
D. Giocovich, cap. curato

Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

²⁸ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

²⁹ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

Tipo del campanile della Chiesa di Vallegrande.

*Regina li 21. Febb. 1848
Jacopo Pozzo e. Ing. Civ. l.*

Nacrt za zvonik na preslicu za župnu crkvu u Veloj Luci, 1848. g.

Premda su uskoro po dovršetku crkve podnesene sve isprave za gradnju zvonika, do ostvarenja ove zamisli došlo je mnogo kasnije, tek 1871. godine, a oblik izgrađenog zvonika izmijenjen je u odnosu na prikazani nacrt.

Međutim, iako je crkva u Veloj Luci u uporabi od sredine 8. 1843. godine, njena kolaudacija i isplata dugovanja za radove poduzetniku Petkoviću produžili su se, ne bez razloga, na nekoliko slijedećih godina.

Petković 4. srpnja 1849. godine, dakle skoro godinu dana nakon što je predao crkvene ključeve, piše okružnom Poglavarstvu u Dubrovnik moleći da se izvrši kolaudacija, a njemu doznače ugovorena sredstva.³⁰ Dopis je proslijeđen okružnom inženjeru, ali u njegovu uredu ne mogu pronaći tehničke isprave o gradnji. Naime ing. Pozzo je otišao u Zadar i odnio ih sobom. Zatražit će da ih vrati, jer on kao upravitelj tih radova ni ne bi mogao kolaudirati građevinu. Tako 30. srpnja odgovaraju iz Dubrovnika.³¹

Na to 27. rujna Poglavarstvo obavještava vladu u Zadru³² o nastalom problemu: ing. Pozzo kod kojega su isprave o gradnji crkve, bez kojih se ne može izvršiti kolaudacija, dobio je dozvolu da bude odsutan šest tjedana i upravo je otputovao. Kod njega ni u uredu ni kod kuće nisu pronađene te isprave. Budući da je opravdan zahtjev poduzetnika za brzim izvršenjem kolaudacije i isplatom dugovanja, Poglavarstvo smatra potrebnim obavijestiti vladu o nastaloj situaciji.

U Zadru su poduzeli odgovarajuće korake, pa ing. Pozzo 19. prosinca piše dug i opširan izvještaj o gradnji crkve, prilažući sve isprave koje se odnose na taj zahvat.³³ Najprije navodi da je pri posjetu Veloj Luci u srpnju 1848. godine na crkvi primijetio razne i prostim okom uočljive nedostatke koje je trebalo popraviti. Napr. bojadisanje i žbukanje iznutra i izvana pokazivalo je mrlje od vlage ili slabe građe, kapiteli nisu izvedeni u redu, boja vrata i ostale drvenarije je nedovršena, prodor vode

³⁰ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

³¹ »N. 624

All Inclito

I. R. Capitanato Circolare Ragusa

Fra gli atti d'Ufficio non si rivengono le carte tecniche riguardanti la costruzione della Chiesa di Valle Grande stata costruita sotto la direzione dell'Ingegniere Circolare Pozzo.

Consta però delle aserazioni dell'Ingegniere Praticante Polli e d'altri individui d'Ufficio aver l'Ingegniere Pozzo al momento del di lui trasloco da qui a Zara arbitrariamente e senza lasciare neppure ricevute estratto dall'Ufficio tutti gli atti tecnici ed altri relativi.

Affinchè il sottoscritto possa prestarsi alla collaudazione del sudetto lavoro che assolutamente non poteva ne doveva essere praticato dall'Ingegniere Circolare Pozzo qual dirigente i lavori stessi si chiede che sia obbligato il medesimo a restituire le dette carte che non si sa con quale diritto se le abbia appropriate.

Tanto a riscontro del riverto Indorsato Circolare 9 Luglio p. p. n. 5658/818 che si ritorna

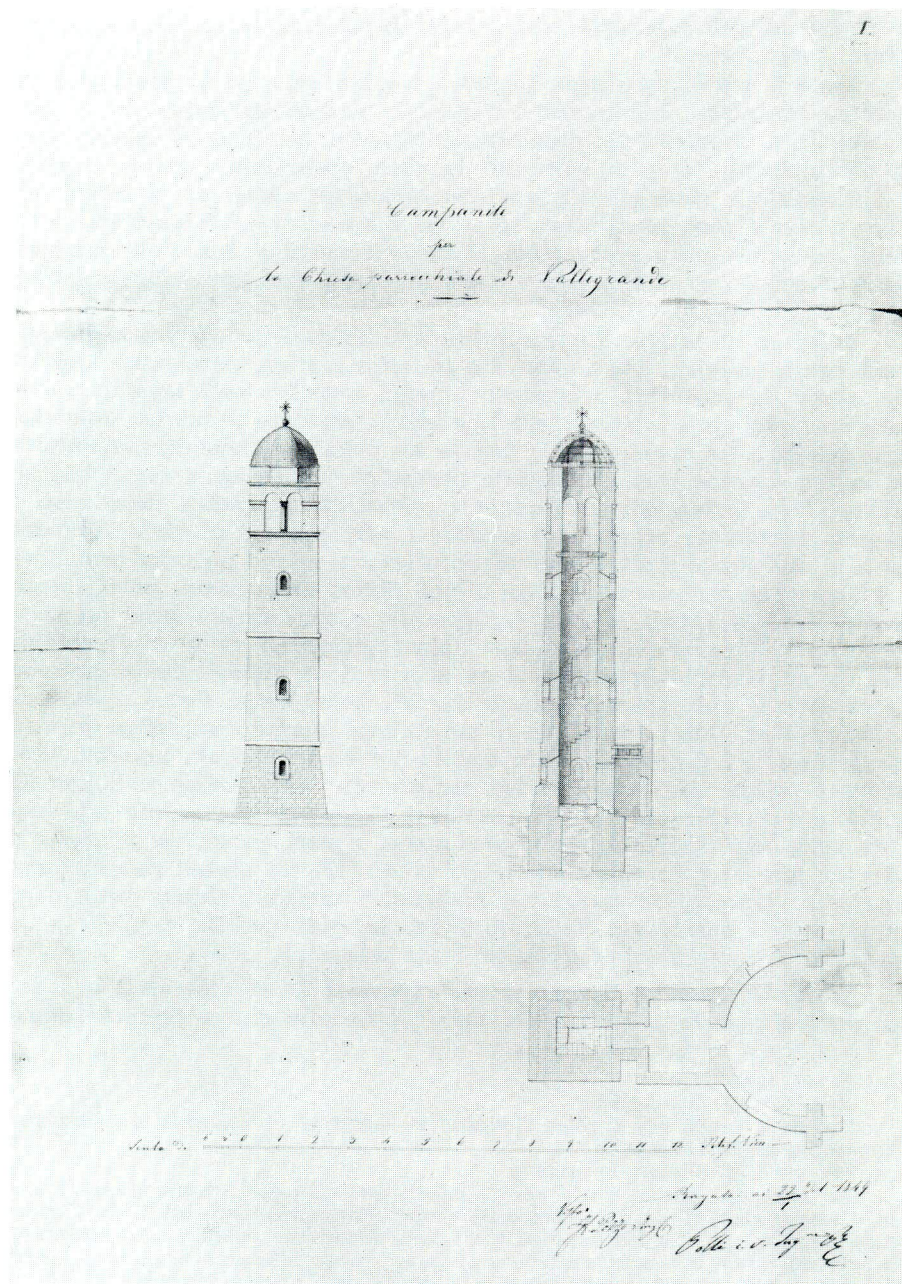
Ragusa li 30 luglio 1849

Moscarelli

Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

³² Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

³³ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

Nacrt za zvonik u Veloj Luci, 1849. g.

s krova svjedoči o njegovoj lošoj izvedbi itd. Ove primjedbe su stavljene u prisutnosti poduzetnika i nadzornika te kapelana, a osim toga svakome od njih dan je pismeni opis pogrešaka da bi se sve moglo što bolje i prije dotjerati.

Tada je crkva još uvijek bila bez zvonika, iako je njegova gradnja odavno odobrena. Poduzetnik i nadzornik iznijeli su Pozzu da se svo stanovništvo suprotstavlja predloženom zvoniku, želeći da se sagradi veći u obliku tornja, a to su potvrdili kapelan, crkvinari i glavar mjesta.

Nedostatak zvonika nije spriječio otvaranje crkve, pa je Poglavarstvo odobrilo predaju ključeva te je 15. kolovoza u crkvi slavljena prva misa na zadovoljstvo svega puka. U međuvremenu je ing. Polli razradio projekt zvonika u obliku tornja, tako da vlasti uzmognu odlučiti o njegovoj najpovoljnijoj izgradnji.

Obzirom na brojne Pozzove primjedbe na gradnju crkve i nedovršenost nekih dijelova, kao i stoga što je uočio i druge nedostatke koji su ga naveli da posumnja u čvrstoću temelja pročelja (radi laganih pukotina na podnožju i arhitravu glavnog ulaza), sustezao se izvršiti kolaudaciju čekajući još neko vrijeme dok se ne pokaže djelovanje vremenskih promjena i uvidi jesu li pukotine posljedica pogrešaka u temeljima ili kako su ga uvjeravali poduzetnik i nadzornik posljedica neiskustva i nepažnja majstora pri prenosu stupova i velikih greda u crkvu. Također je htio utvrditi je li žbukanje, naročito izvana vršeno po svim pravilima i s dobrim materijalom kao i da se pod dužim vremenskim promjenama ispita vrsnoća krova odnosno crijeva. A u tom smislu nisu do sada okružnom Poglavarstvu prispjele nikakve primjedbe, pa se može zaključiti da su pogreške ispravljene i da je potvrđena dobra i čvrsta izvedba građevine. U tom slučaju se može izvršiti kolaudacija. Pozzo upozorava onoga tko je bude provodio da je niz radova izvedeno drugačije nego se predviđalo, a i gradnja je duže trajala. To su uzrokovale nestalne vremenske prilike od listopada 1846. do travnja 1847. godine u kojem su razdoblju radovi morali biti obustavljeni. Osim toga poduzetnik nije mogao lako naći odgovarajuću radnu snagu, a sam je morao putovati u Rijeku, Mletke i Po da nabavi bolju građu. No taj prekid radova omogućio je ispitivanje čvrstoće već podignutih vanjskih zidova prije nego je građevina pokrivena. Na kraju Pozzo kaže da sve što je iznio treba poslužiti za razjašnjenje onome tko bude kolaudirao crkvu.

Na to 28. prosinca Uprava javnih radova iz Zadra piše vladi u Zadar da dostavi isprave crkve u Veloj Luci,³⁴ a za kolaudatora predlaže okru-

³⁴ »N. 1836

Eccelso I. R. Governo

Veduto s inalza all Eccelso Governo in evasione al venerato suo rescritto 25 ottobre oo N. 19128/3374
che con tutti gli allegati si reverta.

Le altre qui anesse carte che si riferiscono alla costruzione della Chiesa in discorso sorvegliata dal tecnico Smaich vennero ricercate all I. R. Capitanato circolare da Ragusa onde in base delle medesime possa essere effettuato il colaudato finale del sacro edifizio e si possa essere effettuato il colaudato finale dal sacro edifizio e si prega quindi la bontà dell Eccelso governo di volere rimettere al detto Capitanato. Per collaudatore propone la scrivente il III. mo Ingegniere circolare de Mascarelli il quale non ebbe alcuna ingerenza nell'ere-

žnog inženjera Mascarellija. O pitanju zvonika u obliku tornja Uprava pridržava sud kada više vlasti odluče da li graditi toranj ili zvonik na preslicu, te koje bi troškove trebalo snositi mjesto, ali drže da zvonik-toranj nije u skladu sa stilom u kojem je izgrađena crkva.

Vela Luka, zvonik župne crkve

zione della Chiesa di cui si tratta e potrà quindi effettuare il collaudo traendo profitto dalle utili notizie esposte nel rapporto dell'Ingegniere circolare Pozzo. Quest'ultimo Ingegniere ha pure fatto compilare un progetto per erezione di un campanile a torre in luogo del campaniletto alla romana contemplato nel progetto superiormente e ciò dietro il desiderio dai comunisti. Non corrispondendo però l'architettura della torre allo stile in cui fù eretta la nuova chiesa si riserva la scrivente un più preciso giudizio al momento quando sarà deciso dalla superiorità che abbia di essere eseguito un campanile a torre in luogo di un campaniletto alla romana, e quali prestazioni star debbano a carico dei comunisti.

Zara li 28 Decembre 1849

Bartulovich

Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

Kolaudacija je konačno provedena početkom 1851. godine, ali 12. travnja poduzetnik Petković opet piše Preturi u Korčulu³⁵ zahtijevajući da mu se isplati ostatak od 2788,33 i pol forinti, kako je bilo dogovoreno da će se izvršiti po završetku radova. Odmah potom 12. svibnja 1851. ing. Mascarelli javlja Poglavarstvu u Dubrovnik da na crkvi treba izvesti još neke popravke i stoga isprava o kolaudaciji nije izdana. Ti radovi su više puta zatraženi od poduzetnika još 1848. godine, a budući da ih nije izvršio neka pripiše svom nemaru što mu nije isplaćena druga rata. Zbog tih manjkavosti nije moguće kolaudirati radove i likvidirati Petkoviću dug.³⁶

Vjerojatno je Petković i dalje pokušavao dobiti novac, a istovremeno se nije prihvatio popravaka koje je zahtijevao ing. Mascarelli.

Početkom 1852. godine stanje je nepromijenjeno: 27. siječnja ing. Mascarelli piše Poglavarstvu u Dubrovnik³⁷ da je pomoćni ing. Rupčić, boraveći poslom na Korčuli bio zadužen ispitati je li Petković na crkvi izveo radove koji nedostaju. On je utvrdio da ništa od traženog nije učinjeno pa su dakle neistinita Petkovićeva uvjerenja da je završio poslove. Budući da su bili bezuspješni do sada poduzeti koraci, a da se i dalje ne gubi vrijeme u prepisci, Mascarelli predlaže da se radovi obave po službenoj dužnosti i to na teret i štetu poduzetnika.

Petković se javlja 13. ožujka 1852. godine u uredu Preture u Korčuli izjavljujući da je odmah po odlasku ing. Rupčića izveo radove koje je ovaj usmeno zahtijevao. Nadalje predlaže da od sredstava koja mu za izvršene radove pripadaju bude ustegnuto onoliko koliko se smatra da je potrebno za popravke koji bi se mogli u buduće javiti na teret poduzetnika. Pretura na to preporuča da se izda potvrda o kolaudaciji i isplati Petkovića.³⁸ U sačuvanim ispravama nema konačnih podataka o tome kada je kolaudirana crkva i likvidirano dugovanje poduzetniku.

Ovdje su opširno i s nizom pojedinosti doneseni podaci o toku gradnje crkve u Veloj Luci. Iako nije riječ o građevini većeg značenja, cijeli slučaj zavređuje pažnju iz više razloga.

Na početku je rečeno da je Vela Luka mlado naselje nastalo početkom XIX stoljeća pa je njen urbanistički plan kao i većina tada građanih kuća nastala u to vrijeme. Crkva o kojoj je riječ je najmonumentalnije zdanje tog razdoblja u mjestu. Iz iznijete prepiske očito je koliko je mještanima stalo da dobiju ovu građevinu i koliko su bili za nju spremni materijalnih žrtava podnijeti. A da im nije svejedno kako će ona izgledati, vidi se među inim i posebno iz isprava oko problema gradnje zvonika. Prvobitno predviđeni lijepi, ali skromni zvonik na preslicu nije se svidio stanovništvu. U nedalekom Blatu uz crkvu se diže zvonik-toranj, a slično je i u drugim otočkim naseljima. Nije dakle čudo da se kad je crkva već sazidana javlja želja da uz nju bude visoki zvonik, makar će to biti skuplje i od njih zahtijevati nove materijalne žrtve.

³⁵ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

³⁶ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

³⁷ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

³⁸ Svezak: Crkva u Veloj Luci — OAK

Gradnja crkve je tekla dosta brzo bez većih problema i zastoja. U nepune dvije godine ona je sagrađena i predana u uporabu. Nadglednik Zmajić, savjestan i stručan tehničar, slao je redovite izvještaje iz kojih se vidi da s mnogo čime nije bio zadovoljan. Kasnije će ing. Pozzo uočiti niz nedostataka koje treba popraviti. Stoga, iako je odobrio otvaranje crkve za pobožnost, oteže s kolaudacijom. Koji su razlozi da crkva nije građena solidno teško je utvrditi. Vjerojatno je jedan od uzroka i brzina kojom se radilo, zatim štednja u ljudima i građi, što sve spominju stručnjaci koji u više navrata pregledavaju građevinu.

Usporedbom sačuvanih nacрта i građevine koja je do danas ostala neizmijenjena vidi se da je crkva izvedena dosljedno po njima. No pročelja nisu rađena u kamenu, kako bi se iz nacрта moglo zaključiti, već žbukana, ali žbuka oponaša kamen udubljenim linijama lažnih fuga. Iznad vijenca nad portalom postavljena je kasnije kamena ploča ukrašena plitkim volutama i s natpisom o posveti crkve.³⁹

U unutrašnjosti je nad ulaznim dijelom podignuta jedinstvena drvena pjevnica, a uz jedan od stupova sjeverne lađe drvena propovjedaonica. U obim pobožnim ladama smještena su po dva skromna oltara.⁴⁰ Glavni, neobarokni oltar u svetištu ima visoki retabl s tabernakulom prislonjen uz apsidalni zid, s objih strana je niska oltarna ograda s nizom oblikih stupića, a menza je pri nedavnim liturgijskim promjenama premještena u središte apside.

Crkva orijentirana istok-zapad smještena je na ovcem, kamenom popločanom povišenom trgu na koji se sa zapadne strane uspinju polukružne stepenice. Dva čempresa rastu s objih strana ulaza na trg ograđen sa zapada i sjevera kamenim zidićem. U jugozapadnom uglu trga stoji visoki zvonik koji se po prvobitnoj zamisli trebao podići iza crkve u osovini apside.⁴¹ No osim smještanja zvonika pri njegovoj gradnji, odstupilo se i u nizu manjih pojedinosti (otvori prvog i drugog kata), a posebno u završnom dijelu. Naime osmerostrana kupola postavljena je na osam stupova u obliku voluta, a oblikovana je u lukovicu. Time je zvonik znatno povišen, a ujedno se bitno izmijenio njegov prvobitni jednostavni izgled. Taj nametljivo ukrašeni vrh u suprotnosti je s izrazitom strogošću donjih katova, a i s nedalekom crkvenom građevinom. Za uzor vjerojatno je uzet barokni vrh zvonika crkve Svih Svetih u Blatu.

³⁹ Natpis glasi:

HOC TEMPLUM
DIVI JOSEPH
REPARTUM
ET CONSACRATUM FUIT
A REV. EPISCOPO
DR. MARČELIĆ
DIE 9 OCTOBRIS 1898

⁴⁰ U južnoj lađi su oltari Gospe od Ruzarija i Srca Isusova, a u sjevernoj Sv. Križa i Sv. Antuna. Drveni, polikromirani kip sveca za ovaj oltar izradio je Korčulanin Marin Radica koncem XIX stoljeća. Svi oltari su vrlo skromni, bez kulturno-povijesnih ili umjetničkih značajki.

⁴¹ Zvonik je sagrađen 1871. godine, kako je uklesano na njegovu podnožju. Isprave o toj gradnji, kao ni nacrt za preinake nisu sačuvani u Općinskom arhivu u Korčuli.

Ocjenjujući arhitektonsku i likovnu vrijednost crkve u Veloj Luci potrebno je razlikovati dva pitanja: projekt građevine te građu od koje je objekt izveden.

Uspoređujući graditeljstvo prve polovine XIX stoljeća u Dalmaciji, posebno manjih sredina, te konkretno područja otoka Korčule sa ovim projektom ing. Nisitea, neosporno je da se radi o građevini cjelovite i čiste zamisli, dosljedne u onovremenim stilskim okvirima.

Mirno pročelje istaknuta središnjeg dijela i uvučenih pobočnih krila razbilo je time težinu širokog prizemlja. Isto postiže u žbuci imitiranjem kamena donjih dijelova pročelja i ukrasne niše na krilima. Vanjštinu plastično oživljuju razdjelni i krovni profilirani vijenci što se pružaju pročeljem, pokrajnjim zidovima i duž apside. Istaknuti okviri glavnog i pokrajnjih portala te polukružni prozorski otvori je sav ukras građevine.

Unutrašnji prostor zasnovan je s osjećajem funkcionalnosti i sklada. Plitki bačvasti svod dosta širokog raspona počiva na naglašenom vijencu, a snažni stupovi među lađama daju cjelini monumentalni naglasak potcrtan i trijumfalnim lukom pri ulazu u svetište.

Ovdje su opširno i s nizom pojedinosti doneseni podaci o toku gradnje crkve u Veloj Luci budući da događaj zavrjeđuje pažnju iz više razloga.

U nas, posebno na Korčuli sačuvano je u arhivima vrlo malo podataka o graditeljstvu XIX stoljeća. Poneki nacrt, dozvola, a rijetko se pronalazi cijeli predmet sa svom tehničkom i administrativnom dokumentacijom.

Na početku je rečeno da je Vela Luka mlado naselje nastalo početkom XIX stoljeća, pa je njegov urbanistički plan kao i većina tada građenih kuća iz tog vremena. Crkva o kojoj je riječ je neosporno najmonumentalnije zdanje tog razdoblja u mjestu. Iz iznijete građe očito je koliko je mještanima bilo stalo da dobiju tu građevinu i kakve su materijalne žrtve za to bili spremni podnijeti. Da im nije bilo svejedno kakav će biti izgled crkve, vidi se među ostalim i iz isprava oko problema podizanja zvonika. Prvobitno zamišljeni lijepi ali skromni zvonik na preslicu nije se svidio stanovništvu. U nedalekom Blatu diže se uz crkvu zvonik-toranj, a slično je i u drugim otočkim naseljima. Nije dakle neobično što se i u Veloj Luci, kad je crkva već bila sazidana, javlja želja da uz nju bude posebni, visoki zvonik, makar će to tražiti nove materijalne žrtve.

Gradnja crkve odvijala se dosta brzo, bez većih problema i zastoja. U nepune dvije godine ona je sazidana i predana na uporabu. Nadglednik Zmajić, savjestan i stručan tehničar, slao je redovite izvještaje iz kojih se vidi da mnogo čime nije zadovoljan. Kasnije će ing. Pozzo također uočiti niz nedostataka koje treba ukloniti. Stoga, premda je odobrio otvaranje crkve za pobožnost, oteže s kolaudacijom. Teško je utvrditi koji su razlozi ovako nesolidne izvedbe crkve. Vjerojatno je jedan od uzroka bila i brzina kojom se radilo, zatim štednja u ljudima i gradnji, što sve spominju i stručnjaci koji u nekoliko navrata pregledavaju građevinu.

Usporedbom pronađenih nacrti i građevine koja je do danas ostala neizmijenjena, vidi se da je crkva izvođena dosljedno po njima. No pročelja nisu rađena u kamenu već žbuka oponaša kamen udubljenim linijama lažnih fuga. I inače je kamen skromno upotrebljen na gradnji, njime se izvode samo okviri portala i prozora, vijenci i sl. Nad portalom je kasnije postavljena manja ploča ukrašena plitkim volutama, a na njoj je uklesan natpis o posveti crkve.

Upravo zbog iznesenih, međusobno usklađenih stilskih i arhitektonskih pojedinosti crkvu se može smatrati cjelovitim i dorečenim djelom klasicizma. Međutim građa i oprema crkve (oltari, slike i dr.) nisu u tradiciji starih otočkih vrijednosti bogato i vješto klesanog kamena. Stoga ovaj objekt izveden od manje vrijednog lomljenog kamena (što se danas može vidjeti na uskom neožbukanom pojasu pri dnu zidova) i u cjelini žbukana (premda to odgovara stilu i vremenu nastanka), odudara od ustaljenog načina, pogotovo crkvene gradnje ovog područja. No u tome su već pri izradi projekta bitnu ulogu imala skromna materijalna sredstva predviđena za radove. Ali upravo klasicistička jednostavnost i nenametljivost oblika, ukrasa i veličine crkve usklađena je s krajolikom i naseljem koje se tada oko nje oblikovalo i razvilo.

SUR LA CONSTRUCTION DE L'ÉGLISE PAROISSIALE DE VELA LUKA,

1846—1848

Alena Fazinić

Vela Luka est l'agglomération la plus jeune de l'île de Korčula, formée entre le XVIIIe et le XIXe siècles. La construction de l'église paroissiale sur les plans de l'ingénieur Nisiteo débuta en 1846 et se termina en 1848. Les fonds nécessaires à sa construction furent en grande partie fournis par les habitants mêmes de Vela Luka, alors que les travaux étaient exécutés par l'entrepreneur Antun Petković, de Blato. Le contrôleur des travaux, le technicien Josip Zmajić de Korčula, tenait régulièrement informés les responsables du cours des travaux et des problèmes les concernant. En raison de plusieurs imperfections, l'église ne fut acceptée que plusieurs années après la fin des travaux.

Le modeste projet classiciste s'harmonisait avec les possibilités, les besoins et l'ensemble de l'agglomération. Le clocher fut édifié presque trente ans plus tard, dans une forme bien différente de celle prévue dans le projet de 1849.